

Slutrapport for kampagnen Flokbehandling af smågrise

INDLEDNING

Fødevarestyrelsen gennemførte i 2019 kontrolkampagnen flokbehandling af smågrise. I Danmark er der en lang tradition for at have fokus på et ansvarligt brug af antibiotika i husdyrproduktionen. Danmark har ved sammenligning med mange andre lande et lavt antibiotikaforbrug og resistensniveau. Fokus på et ansvarligt brug af antibiotika er fastholdt i Veterinærforslag III, som blev vedtaget i december 2017, hvor forligsparterne bl.a. var enige om, at brug af flokbehandling skal nedbringes.

Flokbehandling (defineret som behandling af svin med antibiotika i foder og vand) anvendes i stor udstrækning til behandling af infektioner hos smågrise (aldersgruppen ca. 7-30 kg). I 2018 udgjorde forbruget ved flokbehandling til denne aldersgruppe 28,6 tons aktivt stof. Hos smågrisene ordineres flokbehandling især til behandling af mave-tarmlidelser (83 pct. af al flokbehandling af smågrise)¹.

Ansvarlig anvendelse af antibiotika til flokbehandling sker i et tæt samarbejde mellem besætningsejeren og den ordinerende dyrlæge. Lovmæssigt stilles der, ud over overholdelse af de almindeligt gældende regler om anvendelse af veterinære lægemidler, bl.a. krav om udtagning af prøver til diagnostisk undersøgelse, inden behandling indledes, og at dyrlæge og besætningsejer sammen laver en handlingsplan for at nedbringe forbruget.

I 2015 gennemførte Fødevarestyrelsen en lignende kampagne om flokbehandling af svin. Her blev 15 pct. af de kontrollerede besætningsejere og 22 pct. af de kontrollerede dyrlæger sanktioneret for overtrædelse af reglerne.

Denne kampagne følger op på, hvordan det er gået med regelefterlevelsen siden og har til formål at:

- fremme ansvarlig brug af flokbehandling til smågrise
- kontrollere om diagnostik finder anvendelse ved flokbehandling af smågrise, og undersøge i hvilket omfang der anvendes resistensbestemmelser
- nedbringe brugen af flokbehandling til smågrise

¹ Ifølge DANMAP 2018 var det totale forbrug af antibiotika til svineproduktion i Danmark i 2018 74,7 tons aktivt stof, smågrisenes andel heraf udgjorde 33,8 tons aktivt stof (45 %). Flokbehandling af smågrise udgjorde 28,6 tons aktivt stof (85 %) ud af det samlede forbrug til smågrise. Hos smågrisene ordineres flokbehandling især til behandling af mave-tarmlidelser (83 % af al flokbehandling af smågrise).

KONKLUSION

Følgende kan konkluderes på baggrund af kampagnens resultater:

Kontrol i 200 besætninger med smågrise:

- Danske smågrise behandles af uddannede personer. Ved 94 pct. af kontrolbesøgene kunne der fremvises dokumentation for deltagelse i et godkendt kursus i anvendelse af lægemidler til produktionsdyr.
- 36 pct. af de kontrollerede besætninger har ikke overholdt reglerne på medicinområdet.
- Hovedparten af sanktionerne skyldes mangelfulde behandlingsoptegnelser og mangelfuld efterlevelse af dyrlægens skriftlige behandlingsanvisning. Det blev konstateret ved henholdsvis 28 pct. og 13 pct. af kontrolbesøgene.

Administrativ kontrol af 35 svinedyrlæger:

- 31 pct. af de kontrollerede dyrlæger har ikke overholdt reglerne inden for fokusområdet.
- I 26 pct. af kontrollerne var indholdsmæssige krav til besætningsdiagnoser og behandlingsanvisninger ikke overholdt.
- Reglerne om prøveudtagning og diagnostik ved ordinerings af lægemidler til flokbehandling har været overholdt af 83 pct. af dyrlægerne.

Fødevarestyrelsen er ikke tilfreds med resultatet af kampagnen, da der ikke er en synlig forbedring på området. For at sikre et ansvarligt brug af antibiotika og fødevarerikkerheden er der fortsat behov for fokus på, at reglerne vedrørende behandlingsoptegnelser og efterlevelse af dyrlægens behandlingsanvisning følges.

Fødevarestyrelsen vil på baggrund af resultaterne af kontrolkampagnen styrke dialogen med erhvervet og informere om reglerne og deres vigtighed gennem nyhedsbreve, sociale medier mv. Fødevarestyrelsen vil fortsat have fokus på området gennem de 800 kontroller i svinebesætninger, der er planlagt i 2020, hvor kontrol af medicinreglerne og herunder behandlingsoptegnelser indgår.

Kontrollen af dyrlæger giver anledning til, at Fødevarestyrelsen vil se på, hvordan minimumskravene til, hvad en handlingsplan til reduktion af flokbehandling skal indeholde, kan præciseres. Fødevarestyrelsen er ikke tilfreds med resultatet af kontrollen af dyrlægerne og vil lade det indgå i prioriteringen af kontrolkampagner på området de kommende år.

Sanktionsgraden af besætningerne inden for fokusområdet er høj (36 pct.). Den høje sanktionsgrad skyldes, at der i 28 pct. af besætningerne ikke er ført optegnelser af fornøden kvalitet over de anvendte lægemidler.

De mangelfulde optegnelser vanskeliggør kontrol af, om dyrlægens behandlingsanvisninger følges i praksis. I kampagnen blev der givet sanktion i 13 pct. af besætningerne for i et eller flere tilfælde ikke at følge anvisningerne ved flokbehandling. På grund af de mangelfulde optegnelser i mange besætninger er det uvist om anvisningerne er fulgt eller ej.

Sanktionsgraden for dyrlæger er steget fra 22 pct. til 31 pct. ved sammenligning med en kampagne fra 2015. Stigningen skyldes et højere antal sanktioner af mangelfulde besætningsdiagnoser og behandlingsvejledninger. Endvidere ses en udvikling mod standardiserede, ikke besætnings-specifikke anvisninger inden for den enkelte dyrlægepraksis.

Omfang af dyrlægernes prøveudtagning og diagnostik ved flokbehandling er på nogenlunde samme niveau som i 2015.

Fødevarestyrelsen har ikke tidligere undersøgt, hvor mange dyrlæger der udfører resistensbestemmelse, da der ikke er et lovmæssigt krav om resistensundersøgelse. Denne undersøgelse vil derfor kunne bruges som grundlag for fremtidige kampagner. Det kan konstateres, at antibiotikaresistensbestemmelse sandsynligvis i begrænset omfang benyttes som diagnostisk værktøj ved valg af præparat til flokbehandling. Kampagnen afdækkede, at 34 pct. af dyrlægerne kunne fremvise resistenssvar fra udvalgte besætninger.

RESULTATER

Kontrol i besætninger

Kontrollerne i de 200 svinebesætninger gav anledning til sanktioner i 80 besætninger (40 pct.). I alt blev der tildelt 150 indskærper og 2 administrative bøder (tabel 1).

Kontrol inden for kampagnens fokusområde "Medicin besætninger" medførte sanktioner i 72 besætninger svarende til 36 pct. af besætningerne. Sanktionerne var fordelt på 2 administrative bøder og 101 indskærper.

De hyppigste årsager til sanktion inden for fokusområdet var (se tabel 2):

- Mangelfulde optegnelser over, hvordan veterinære lægemidler er anvendt. Det blev konstateret i 56 besætninger svarende til 28 pct. af alle besætninger.
- Mangelfuld efterlevelse af dyrlægens skriftlige behandlingsanvisning. Det blev konstateret i 26 besætninger svarende til 13 pct. af alle besætninger.
- Manglende deltagelse i kursus i anvendelse af lægemidler til produktionsdyr. Det blev konstateret i 10 besætninger svarende til 5 pct. af alle besætninger.

En sanktionsgrad på 36 pct. er højere end tidligere set i Fødevarestyrelsens medicinkampagner. I "Flokbehandling af svin (2015)", "Korrekt registrering og anvendelse af medicin (2016)" og "Ansvarlig brug af antibiotika til svin (2017)" har sanktionsgraden været fra 13 til 20 pct. af besætningerne.

Forskellen mellem denne kampagne og de tidligere er især en signifikant højere sanktionsgrad af mangelfulde optegnelser for anvendte lægemidler (28 pct.). I tidligere kampagner har dette forhold også været den hyppigste årsag til sanktion med et niveau på 10 til 16 pct. af besætningerne. Sandsynligvis er der fundet flere overtrædelser i denne kampagne, da der er kontrolleret flere lægemidler i hver besætning end i de tidligere kampagner.

Næst hyppigste årsag til sanktioner var manglende efterlevelse af dyrlægens behandlingsanvisning. Det blev konstateret i 13 pct. af besætningerne, hvilket er på niveau med resultater i tidligere kampagner. Overtrædelserne omfattede bl.a. flg. hændelser (antal i parentes): Forkortet behandlingsperiode (9), forlænget behandlingsperiode (6), underdosering (6) eller overdosering (5).

I modsætning til tidligere kampagner indgik kontrol af deltagelse i medicin håndteringskursus som element i kampagnen. Ved 94 pct. af kontrollerne blev det konstateret, at de besætningsansvarlige og deres ansatte opfylder uddannelseskravene for at måtte behandle produktionsdyr med lægemidler. Der er ikke krav om, at der føres besætningsregister over, hvem der behandler i en besætning, så kontrollen skete på baggrund af den besætningsansvarliges oplysning om, hvem der behandler.

Administrativ kontrol af dyrlæger

I kampagnen blev 35 svinedyrlæger kontrolleret på baggrund af deres aktiviteter i tilsammen 63 af de kontrollerede besætninger.

Kontrollerne gav i alt anledning til, at 12 dyrlæger (34 pct.) blev sanktioneret med i alt 17 indskærpelser. Heraf var 11 dyrlæger (31 pct.) og 15 indskærpelser omfattet af forhold inden for kampagnens fokusområde (tabel 3).

Besætningsdiagnoser og anvisninger

Årsager til sanktionering inden for kampagnen fremgår af tabel 4. Det hyppigste indskærpede forhold (26 pct. af dyrlægerne) er mangelfulde besætningsdiagnoser og/eller behandlingsanvisninger. To af forudsætningerne for, at en dyrlæge må ordinere lægemidler til opbevaring og brug ved førstegangsbehandling i en svinebesætning er, at dyrlægen har oprettet en éntydig besætningsdiagnose med specifikke symptomer på den sygdom, der skal behandles med lægemidlet og en behandlingsanvisning. Entydige besætningsdiagnoser og gode og dækkende skriftlige anvisninger skal sikre, at besætningsejeren med sikkerhed kan identificere den givne sygdom, efterleve dyrlægens anvisning og behandle syge dyr korrekt.

Endvidere ses en udvikling mod standardiserede ikke besætnings-specifikke anvisninger inden for en praksis.

Diagnostik

Før ordinerings af antibiotika til flokbehandling af grise skal dyrlægen udtage prøver til diagnostisk undersøgelse. Prøveudtagning skal ske med maksimum 12 måneders interval. Kontrollen af dyrlægerne viste, at seks ud af de 35 dyrlæger (17 pct.) ikke i tilstrækkeligt omfang opfyldte dette krav.

Handlingsplaner

Kontrollen af, om dyrlægerne ved ordinerer af antibiotika til flokbehandling laver handlingsplaner til reduktion af behovet for flokbehandling, gav ikke anledning til sanktioner. Ved vurderingen af dyrlægernes handlingsplaner er der taget udgangspunkt i, om anvisningerne opfylder kravet om at oplyse, "hvad der er aftalt for at løse problemet, således at behovet for behandling ophører". Det kan konstateres, at dyrlægerne oftest anviser generelle tiltag uden afsæt i besætnings-specifikke forhold.

I 2015 - året efter indførelse af de specielle regler for dyrlægernes ordinerer af antibiotika til flokbehandling - gennemførte Fødevarestyrelsen en lignende kampagne, "Flokbehandling af svin". Ved sammenligning ses, at sanktionsgraden af dyrlæger er steget fra 22 til 31 pct. Det skyldes især, at andelen af dyrlæger, der er sanktioneret for mangelfulde besætningsdiagnoser og anvisninger, er steget fra 13 pct. til 26 pct. Denne stigning er ikke signifikant.

Andelen af dyrlæger med sanktion for mangelfuld prøveudtagning og diagnostik var 17 pct. mod 13 pct. i 2015.

Resistensbestemmelser

Ved ordinerer til flokbehandling er der krav om, at der skal ske prøveudtagning til diagnostisk undersøgelse, men der er ikke krav om, at der skal ske udredning af forhold vedrørende antibiotikaresistens. For at afdække, i hvilket omfang dyrlægerne benytter sig af resistensbestemmelser, blev de anmodet om at indsende al diagnostik inklusiv resistensbestemmelser foretaget i de sidste 12 måneder fra op til to af deres kontrollerede besætninger. Opgørelse af dette materiale viser, at 12 ud af 35 dyrlæger (34 pct.) kunne dokumentere, at der er sket resistensbestemmelse på prøvemateriale fra mindst en af de to besætninger.

METODE

Kampagnen omfatter kontrolbesøg i 200 besætninger med smågrise (aldersgruppen 7-30 kg) og administrativ kontrol af 35 af de til besætningerne tilknyttede svinedyrlæger. Kontrollerne er udført i perioden fra d. 1. maj 2019 til d. 31. december 2019.

Før kampagnestart har Fødevarestyrelsen holdt orienteringsmøder med SEGES og Dyrlægeforeningen. Der er informeret om kampagnen i "Nyhedsbrev til dyrlæger" og på Fødevarestyrelsens hjemmeside, og der er sendt særskilt brev ud til alle besætningsejere med smågrise med E-post.

Kontrol i besætninger

Udpegningskriterier for besætningerne var: Svin i aldersgruppen fravænnede smågrise op til 30 kg, aktiv sundhedsrådgivningsaftale, registrerede ordinerer i VetStat af antibiotika til flokbehandling senest d. 1. januar 2019, repræsentativ geografisk fordeling og ikke udpeget til anden kontrol i 2019.

Fokus ved kontrollen i besætningerne var regelefterlevelse ved anvendelse af antibiotika til flokbehandling af smågrise. Ved kontrollen i besætningerne efterspurgtes følgende dokumenter: Kursusbeviser for deltagelse i obligatorisk medicin håndteringskursus, de af dyrlægen udleverede skriftlige anvisninger på medicin anvendelse og optegnelser over forbrugte veterinære lægemidler. Medicinlageret blev gennemgået, og det blev undersøgt, om der over en given periode var overensstemmelse mellem den aktuelle lagerbeholdning af produkter til flokbehandling og det registrerede forbrug af disse produkter.

Derudover blev rutiner for flokbehandling gennemgået ved fysisk gennemgang af delprocesserne – fra den besætningsansvarliges beslutning om at iværksætte en flokbehandling, til medicinen er tildelt ude i vand- eller fodertruget. På den baggrund, blev der foretaget en samlet vurdering af, om dyrlægens anvisninger på medicin anvendelse blev fulgt af de besætningsansvarlige. Samtidig var det også en anledning til dialog og vejledning om et ansvarligt brug af antibiotika.

Uden for kampagnens fokusområde blev der udført hygiejnekontrol bl.a. omfattende kontrol af indretning af forrum, smittebeskyttelsesplaner og kursusbevis efter gennemført hygiejne kursus. Denne aktivitet var obligatorisk ved alle Fødevarestyrelsens kampagner i 2019 på veterinærområdet.

Kontrol af dyrlæger

Udpegningskriterium for dyrlæger: Besætningsdyrlæge, dvs. den der var ansvarlig for sundhedsrådgivningsaftalen i mindst en af de kontrollerede svinebesætninger. I alt var der tilknyttet 65 dyrlæger til de udpegede besætninger. Der blev indkaldt materiale fra de første 43 dyrlæger, der opfyldte inklusionskriterierne, og af forskellige grunde udgik otte af disse af kampagnen.

Kontrol af dyrlægerne skete ved en administrativ kontrol, hvor der skriftligt blev indkaldt rapporter, besætningsdiagnoser, anvisninger og laboratoriesvar fra udpegede besætninger. Derudover blev dyrlægerne anmodet om at indsende eventuelle resistensundersøgelser.

Fokus ved kontrollen var: Overholder dyrlægerne reglerne om prøveudtagning og diagnostik ved ordinerings af antibiotika til flokbehandling, oprettelse af besætningsdiagnoser og indholds krav til anvisninger samt handlingsplaner til nedbringelse af forbruget af antibiotika til flokbehandling?

TABELLER, FIGURER

Tabel 1. Opgørelse over den samlede sanktionsgrad, sanktionsgrad inden for fokusområdet og sanktioner efter kampagnekontrol i 200 svinebesætninger med smågrise

Hændelse	Besætninger	Fordeling	Indskærpelser	Bøder
	Antal	%	Antal	Antal
Kontroller uden sanktion	120/200	60	-	-
Kontroller med sanktion	80/200	40	144	2
Kontroller med sanktion inden for fokusområdet "Medicin besætninger"	72/200	36	101	2

Tabel 2. Opgørelse over årsager til sanktioner inden for kampagnens fokusområder, antal sanktioner og frekvens (antal besætninger = 200)

Årsag til sanktionering	Indskærpelser Antal	Adm. Bøder Antal	Frekvens %
Mangelfulde optegnelser om anvendte lægemidler	54	2	28
Mangelfuld efterlevelse af dyrlægens anvisning på anvendelse af lægemidler	28	0	13
Manglende dokumentation for deltagelse i medicinkursus	11	0	5
Ulovlig opbevaring af veterinære lægemidler*	7	0	3
Andet	1	0	0.5
I alt	101	2	

* omfatter opbevaring af lægemidler under uhygiejniske forhold, flasker uden etikette og opbevaring af lægemidler ordineret til andre besætninger

Tabel 3. Antal sanktioner og andel sanktionerede dyrlæger efter administrativ kontrol af 35 dyrlæger i kampagnen flokbehandling af smågrise 2019 opgjort totalt og inden for kampagnens fokusområde

	Dyrlæger med sanktion		Sanktioner Antal	
	Antal	%	Indskærpelser	Adm. Bøder
Kontroller med sanktion	12	34	17	0
Kontroller med sanktion inden for fokusområdet	11	31	15	0

Tabel 4. Flokbehandling af smågrise 2019. Opgørelse over årsager til sanktionering af dyrlæger inden for kampagnens fokusområder, antal sanktioner og frekvens (antal dyrlæger = 35)

Årsag til sanktioner	Indskærpelser Antal	Frekvens %
Mangelfulde besætningsdiagnoser og/eller skriftlige anvisninger	9	26
Mangelfuld diagnostik ved ordinering af antibiotika til flokbehandling	6	17
Mangelfulde handlingsplaner til reduktion af behovet for flokbehandling	0	-
I alt	15	